

BLAZOVICH LÁSZLÓ

**Raymundus Parthenopeis:
A törvények rövid, könnyű és hasznos foglalata
II. Könyv
A dologi jog
(részlet)***

Bár tizenöt eddig ismert kézirata maradt fenn, és sokan foglalkoztak művével, mindezt Werner Ogris, a legutóbb pedig Bónis Péter foglalta össze,¹ Raymundus személye máig rejtélyes maradt. Művének forrásait sem tárták fel teljesen. A mű szerzője Raymundus de Sancto Petro lehet, akinek neve I. Anjou Károly idejében, 1269-ben található registrum könyvben, ugyanis ekkor a nápolyi egyetemen római jogot tanított. A mű kritikai kiadását Alexander Gál bécsi jogtörténész professzor adta közre *Die Summa legum brevis levis et utilis des sogenannten Doctor Raymundus von Wiener-Neustadt* című kötetében.²

A Törvények rövid, könnyű és hasznos foglalta címből kitűnik, könnyű és érthető, világos leírása a római jognak, valamint a helyi jognak, amely utóbbinak máig nem ismeretes a megnevezése. A mű elrendezésében a római jogot követi a személyek, dolgok és eljárások szerinti felosztással. A szerző azonban ettől számos esetben eltér. A jogintézmények rendszerezése közben az ismert kánonjogi szabályokat ugyancsak beemelte.

Jelen fordításunkat a dologi jogot magába foglaló második könyvből vettük, amelynek terjedelmesebb része a dolgok, illetőleg a vagyon szerzésének módjait tárgyalja, amelyet követ az örökségről szóló rész, benne a végrendelet készítésének módjait leíró fejezetekkel. A törvényes és a végrendeleti úton kapott örökség ugyancsak a vagyon szerzésének egyik formája, amely tartalmilag logikusan kapcsolódik a korábban leírt fejezetekhez.

---

* A fordítást Farkas Csaba lektorálta.

¹ Ogris, Werner: Raymund von Wiener Neustadt. In: Handwörterbuch der deutschen Rechtsgeschichte 4. Hrsg. Erler, Adalbert u. Ekkehard Kaufmann unter philologischer Mitarbeit von Ruth Schmidt Wiegand. Berlin, Bd. 4. 1990. 200–203. hasáb.; Bónis Péter: A Summa legum Rajmundi Parthenopei magyarországi jelenléte és jelentősége. *Jogtudományi Közlemény* 57. évf. 2002. május, 229–231. különösen 229. A vonatkozó részletes szakirodalmat ld. uo.

² Die Summa legum brevis levis et utilis des sogenannten Doctor Raymundus von Wiener-Neustadt. Im Auflage und mit Unterstützung der Savigny Stiftung sowie der Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft. Hrsg. Dr. jur. Gál, Alexander a. o. Professor an der Universität Wien. Weimar, 1926.

A *Summa legum* forrásai között az *Institutiones*-t, Gratianus *Decretumát* és Azo művét tartjuk számon. Az általunk közölt rész az *Institutiones* második könyve első fejezetének 17-től 48-ig terjedő szakaszaira épül.³

VII. fejezet

Az elfogás által szerzett javakról

Másodszor, a javakat birtokunkba elfogás által szerezzük meg az el-
lenségétől úgy, hogy amikor szabad embereket háborúban elfogunk, azon-
nal a mi szolgaságunkba kerülnek. Mindazonáltal ha mégis kiszabadulnak
hatalmunkból, és az övéikhez visszatérhetnek, a régi szabadságukat kap-
ják vissza.

VIII. fejezet

Megtalálás által

Harmadszor, az újdonságul szolgáló természeti kincsek megtalálása ál-
tal, mint a drágakövek, gyöngyök, és a tengerből, valamint a folyókból
kivetődött és a partokon talált, vagy a hegyek üregeiben lévő földből ki-
vált értékes kövek. Mindezek a megtalálóké. Továbbá így kerülnek tulaj-
donunkba megtalálás által az elrejtett művészeti kincsek is. Mert azok a
kincsek ugyanis, amelyeket valaki a saját birtokán talál, azok a termé-
szetjog alapján azé, aki megtalálta őket. Ha pedig idegen birtokon találta
meg, akkor pedig nem az erre fordított fáradozás miatt, hanem véletlen
szerzés okából, akkor a fele a birtok tulajdonosáé, fele pedig a megtalá-
lóé. Ha pedig az én földbérlőm találja meg a földbirtokon a kincset,
akkor az egész az enyém, és semmi sem illeti őt, hacsak nem a jó szándé-
kom jeléül akarok neki valamit adni.

Ha pedig valaki a hegyekben vagy mélyedésekben akár esetlegesen,
akár arra fordított munkával fémet talál, és másokat megelőzve azon a
helyen ki fogja bányászni, az egész az övé lesz, ha a birtok a sajátja. Ha
pedig nem, akkor bármit ásott ki a földből a saját munkájával, egy részt
adjon a föld tulajdonosának a földre vonatkozó szokásjogok szerint.

IX. fejezet

A dolgok szerzéséről elbirtoklás által

A javak tulajdonunkba elbirtoklás által úgy kerülhetnek, ha valaki a
házat, a földet, a szőlőt műveletlenül hagyja, és sem művelni nem akarja,
sem nem gondoskodik annak birtokba adásáról, és ha ezért valaki birtok-
ba veszi, a föld tüstént az elfoglalóé lesz. Önkéntes lemondással is sze-
rezhetünk magunknak vagyont, mint amikor a királyok, fejedelmek, bírók

³ Behrends–Knütel–Kupisch–Seiler: *Corpus Juris Civilis Die Institutionem. Text un Übersetzung*. L. Auflage 1999. Heidelberg, *Liber secundus I.* 17–48., 51–60.; magyar fordítása: *Iustinianus Institutiói*. Ford. ifj. Mészöly Gedeon. Bp., 1939. Második könyv 17–48., 45–52. Második kiadás: Bp., 1991.

vagy tanácsosok adományokat szórnak, azaz pénzeket és érméket vetnek a nép közé, nem ismervén, hogy közülük mennyi az azt elfogadni akaró, és mikor ez a kidobás megtörtént, a pénz tüstént átkerül annak a tulajdonába, aki azt felfedezte, és magának megszerezte.

Azonban nem ez a helyzet a vagyontárgyak önkéntes átadásával kapcsolatban akkor, amikor valaki tengeri vihar vagy árvíz idején a hajó súlyának csökkentése érdekében a saját holmiját a hajóból kidobja, ezek ugyanis a tulajdonoséi maradnak, akié korábban voltak, mert ismeretes, hogy ezek a vagyontárgyak nem azon megfontolásból lettek kidobva, mintha nem akarta volna, hogy azok az övéi legyenek, hanem inkább azért, hogy elkerülje az arra a hajóra leselkedő tengeri veszélyt. Ebből az okból kifolyólag, ha ezeket a háborgó tengerbe vagy a hullámok közé, vagy az áradó folyó habjaiba vetett vagy hajított tárgyakat valaki akár még magában a tengerben is megtalálván, nyereszkeskedő szándékkal elviszi, lopást követ el. Ugyanaz a helyzet az elveszített tárgyak esetében is, hogy ha valaki arról nem tudva saját vagyontárgyát egy szekérről, hajóról, lóról vagy hátról, vagy más vízi járműről veszti el. Ha valaki ezeket megtalálja, s nem adja vissza, hasonlóan lopást követ el. Ha javakat találasz, s nem adod vissza őket, rablást követsz el.

Nemzés által is kerülhet tulajdonunkba vagyon, amint a szolganődnek született gyerek a tied, hasonlóképpen a juhaidtól született gondolkodás-képtelen állatok is a tied.

X. fejezet

Az iszap lerakodásról
Az iszap lerakodása által

Lerakodással is kerülhet vagyon a tulajdonunkba, azaz hozzákerüléssel és nem nyílt növekedéssel, mint például amikor valamely folyó valamit láthatatlanul a földedre tesz, az a tied. Mert ez a rejtett lerakodás méltányos növekedés. Ha pedig a folyó sodrása földedből egy részt elragad, és azt a szomszédod földjéhez hajtja, nyilvánvaló, hogy az a tied marad. Ha pedig hosszú időn keresztül tapad a szomszédod birtokához, és a fák, amelyeket magával vitt, arra a földre eresztenek gyökeret, attól az időtől fogva úgy számítanak, hogy a szomszéd birtokát növelték meg.

XI. fejezet

Szaporítás által

Szaporítással számunkra keletkezett vagyonrész, mint például egy sziget, amely a tengerben nőtt – ez ritkán fordul elő –, az legyen elfoglalóéi. Merthogy korábban hihetőleg senkié sem volt. A folyóban természetes körülmények között keletkezett sziget – ez gyakran fordul elő –, ha a folyó közepén van, mindazok közös tulajdona, akik a folyó mindkét partján a part mellett rendelkeznek birtokkal, a telek szélességének arányá-

ban. Ám, ha [a sziget] az egyik parthoz közelebb van, azoké legyen a tulajdonjoga, akik azon az oldalon rendelkeznek birtokkal. Ha a folyó valamelyik partján elágazik és később szigetté tesz egy idegen földet, az azé maradjon akié a föld volt. És ha, miután a természetes medrét teljesen elhagyta, és más irányból kezd el folyni, az előbbi meder azoké legyen, akik annak a partján birtokolnak földet mindenegyes föld szélességének aránya szerint. Az újonnan kialakult meder joga olyan, amilyen magáé a folyóé, azaz köztulajdon. Ha valamely idő letelte után a folyó a korábbi mederbe visszatér, az ismét kialakult új meder azoké legyen, akik a partja mellett rendelkeznek birtokkal. Ha pedig egy teljes földet elönt a víz, és az árvíz a birtok alakját nem változtatja meg, és később a víz visszahúzódik, a birtok azé maradjon, akié korábban volt.

XII. fejezet

Az alkotókról és az idegen alapanyagból dolgozókról

Alkotás által

Szerezhetünk magunknak dolgokat idegen anyagokból úgy, hogy ha valaki miután idegen anyagokból elkészített valamiféle terméket, ki szokás vizsgálni, hogy annak természetes megfontolás alapján ki a tulajdonosa, vajon azé-e, aki készítette, vagy inkább azé-e, akié az alapanyag volt. Mint például, ha valaki más ezüstjéből valamilyen edényt alkot, vagy idegen szőlőfürtökből, vagy olajbogyókból, vagy kalászokból bort, olajat, vagy gabonaneműt készít, vagy más borából és mézéből mézes bort kever, vagy más gyógynövényeiből flastromot, vagy tapaszt állít össze, vagy más gyapjújából szövetet készít, vagy más ruhaanyagjából foltozza meg a saját ruháit, vagy más deszkáiból és faléceiből ácsol hájt, vagy szekrényt, vagy lócát állít elő.

Bizonyos szerzők erről a kérdésről azt állítják: ha azt a terméket vissza lehet állítani az alapanyagra, akkor a termék azé látszik lenni, aki az alapanyag tulajdonosa volt, akkor az övé lesz az anyag. Ha pedig nem lehet visszaállítani, akkor az legyen a tulajdonos, aki a terméket készítette.

Mások azt mondják, hogy az anyagnak méltányosság okán a forma adja meg az értéket, azaz az alkotó a tulajdonos, és nem pedig az, akié az alapanyag volt.

Ismét mások állítják, hogy a forma van alárendelve az anyagnak, mert az anyag a lényeg, a forma pedig teljesen mellékes. Tehát, minden, ami az én vagyonomból van az enyém, ahogy lejjebb számos helyen ki lesz fejtve.

Ehhez a kérdéshez a megalapozottabb vélemény sérelme nélkül azt teszem hozzá: hogy ha a készítő az idegen nyersanyagot jóhiszeműen vásárolja meg, és azt hitte, hogy azé, akitől vette, és azután kialakítja a formát és a terméket, akkor az egész műalkotás legyen az övé. Az eladó rossz szándéka ugyanis nem árthat a vásárló jó szándékának. Ugyanaz

történik, ha valaki leszedi a szőlőfürtöket azokról a szőlőtőkéről, amelyekről azt hiszi, hogy azok az övéi, és a csalást nem ismervén fel, a szőlőfürtökből bort állít elő, akkor az egész készlet legyen az övé. Ha pedig valaki azokat a szőlőfürtöket, tudván, hogy nem az övéi, leszedi, és bort készít belőlük, akkor mind a terméket, mind az alapanyagot veszítse el a költségeivel együtt, és térítse meg az ebből keletkezett károkat. És ezzel együtt az okozott erőszakosság miatt, ne kerülhesse ki büntetés nélkül a bírói vizsgálatot.

Ha pedig valaki csak feltételezhetően tudta, hogy másé az a nyersanyag, vagy az a kert, vagy szőlőtöke, ahonnan a szőlőfürtöket leszedte, akkor a készítő az alapanyagért, vagy a fürtökért fizessen, vagy fogadjon el hasonló értékű bért munkájáért, vagy fáradozásáért, és ha ezt nem tenné meg, jogos ellene a bűnös csalás miatt bekövetkező bírói eljárás. Ugyanaz az ítélet vonatkozik az olajbogyókra, a kalászokra és minden más fentebb mondottakra.

Ha pedig részben a saját nyersanyagából, részben nem tudatosan más tulajdonában lévő alapanyagából készít valamiféle terméket, jóhiszeműen úgy gondolván, hogy mindkét rész az övé, nem kétséges, hogy az a tulajdonos, aki a terméket készítette, mivel nem csak saját munkáját adta hozzá, hanem ugyanannak az anyagnak egy részét is ő adta. Némely szerző szerint ez a jogszerű. Én pedig azt mondom, mint az előbbi kérdésben is, hogy senkinek sem szabad gazdagodni a másik fél vesztesége, vagy kára árán.

XIII. fejezet

A festéssel szerzett javokról

A bemártással szerzett javokról

Befestéssel, vagy bemártással is szerezhethünk magunknak vagyont, mint például ha valaki befesti a gyapjút, vagy fonalát az én bíborszínű festékemmel, és ezekből kelmeiket készít. Felmerül az a kérdés, vajon kié legyen a kelme, azé, akié a nyersanyag, vagy azé, akié a festék. Ezzel kapcsolatban néhány szerző azt állítja, hogy bármennyire értékesebb a bíborfesték, mint a gyapjú, mégis, mivel az hozzá adott dolog, az van alárendelve annak, akié a lényeg [a nyersanyag].

Én pedig azt mondom, amint fentebb állítottam: Ha valaki tudatosan festette be, akkor veszítse el a nyersanyagot is, ha nem tudva, akkor a forma tulajdonosa fizesse meg a gyapjút, különben aljas csalás miatt indított eljárásban veszítse el az egészet, sőt ellenkezőleg nem igazságos, hogy az igen értékes bíborfesték így alá van rendelve az olcsó alapanyagoknak, tehát azé a kelme, akié a festék.

XIV. fejezet

A dolgok kölcsönös összekeveréséről
A javak szerzése folyadékok összekeverése által

Szerezhetünk magunknak javakat folyékony anyagok tudatos összekeverésével. Mint például, ha valaki a saját borát hasonlóval önti össze, és ezekből egy terméket kever, nem kétséges, hogy az az anyag a kettőnek a keveréke. Ugyanaz a jogeset, ha különféle alapanyagokból egy termék lesz, amint a borból és a mézből mézbor. Nincs különbség, ha egy vagy különböző fajta anyagokat öntenek össze véletlenül, és azokat egymástól szétválasztani nem tudják. Ha pedig valaki az egész terméket a maga részére meg akarja őrizni, akkor a másik fél ellen, a saját része mértékének megállapítása érdekében per indítására van lehetősége, és azt a bírói ítéletnek kell felbecsülnie.

XV. fejezet

A szilárd dolgok összekeveréséről
Javak szerzéséről szilárd anyagok összekeverése által

Szerezhetünk magunknak javakat szilárd, vagy kiszárított anyagok összekeverésével, mint például ha valakik egyféle magú, vagy más fajtájú magokból álló gabonákat tudatosan összekeverik, ez a termék mindkettővel közös lesz. Ha pedig ezek a magok szándékosan vagy véletlenül lettek összekeverve, nem látszanak közösnek, mert az egyes magok megmaradnak eredeti állagukban és értékükben. És az bírói ítélettel lezárandó vitás eljárás, hogy ezekben az esetekben a gabona inkább közös, mint ahogy egy ember más személy nyájának birkájával összekeveredett birkanyája vagy birkája mennyire legyen közösnek minősítve.⁴

Ismeretes, hogy az anyag formája nem egyszerűen változik, hanem az alább leírt okok által van alárendelve az alapanyagának.

És tudnivaló, hogy valamennyi kérdésben meg kell fontolni az anyagról és a formáról, hogy melyikhez kell idomulniuk, vajon, az anyag értékesebb-e, vagy a kidolgozás, vagy fordítva. Ha az anyag a becsesebb, akkor az alapanyag tulajdonosa erősebb a kidolgozás tulajdonosánál, és ellenkező esetben a forma gazdájáról mondható el mindez. És ez az igazságos, hogy ha a kidolgozás nem tudatosan és csalás nélkül alakult ki, nem másképpen. Ha pedig valakinek a másik fél részére kárpótlást kell adnia, ahogy fentebb említettük, az, mivel elveszítette a teljes jogát, amelyet a vagyona fölött birtokolt, azzal a másik fél vagyonát növeli.

---

⁴ Az első bekezdés második és harmadik mondata romlott szöveg, amelyet a párhuzamosan futó német fordítás alapján sem lehetett javítani.

XVI. fejezet

Építés által

Építés által is gyarapodhatnak javaink, mint például úgy, hogy ha valaki a saját földjén jó szándékkal idegen anyagot épít be azt vélve, hogy az övé, és úgy gondolja, hogy ő az épület tulajdonosa, mert minden, amit beépítenek, átszáll a birtokra, azonban az alapanyag tulajdonosa nem veszíti el azt, csak annyira, hogy ezt az alapanyagot nem adhatja el, és kiadása ügyében nem tud keresetet indítani. Az eladni azt jelenti, hogy valaki követel a másiktól egy dolgot, mondván, hogy ez az övé.⁵ A kiadás tárgyában pert indítani azt jelenti, hogy valaki a dolgot nyilvánosság, azaz bíró elé kívánja vinni, ha az övé. És ez azért történik, nehogy az épületeket szétrombolják. Ugyanis bárkinek szabad építeni, de senkinek sem szabad rombolni. Azonban az épület tulajdonosa köteles azt az alapanyagot legalább egyszeresen megfizetni. Ha pedig valaki azt az építőanyagot rosszhiszeműen, vagy erőszakkal, vagy tudatosan építi be, akkor kétszeresen fizessen, és a bírónak bírság fejében adjon elégtételt.

Ellenkező esetben, ha valaki a saját anyagából más telkén tudatosan házat épít, akkor azé legyen a ház, akié a telek. És az anyag gazdája veszítse el azt. Ha pedig nem ismeri fel, hogy másnak a telkén építkeznek, és a telek tulajdonosa azt a házat megkívánja, és azt állítja, hogy az övé, és nem fizeti ki az építőanyagot, sem a munka értékét, ugyanőt gonosz csalás kifogásánál fogva a háztól távol tudja tartani, mivel az építkező jó szándékú tulajdonosa volt a háznak.

XVII. fejezet

A növényültetésről

Javakat szerzünk növényültetéssel is, amiként például, ha valaki más növényét ültette a saját földjébe, az övé lesz és fordítva. Az a legjobb, ha a növény esetleg mindkét földbe gyökeret ereszt. Mielőtt pedig gyökerezése megindulna, azé marad, akié előbb volt. Attól az időtől kezdve, amikor a növény meggyökeresedik, tulajdonlásának joga megváltozik: hogyha a szomszédodnak a fája a te földedet annyira elfoglalja, hogy abba ereszti minden gyökerét, akkor helyesen azt mondjuk, hogy az a fa a tied. Az észszerűség ugyanis nem engedi, hogy a fát másénak vélje az ember, mint akinek a földjében vannak a gyökerei. Ezért a birtok határához közel ültetett fa, ha a szomszéd földjébe is hajtott némely gyökerével, mindkét tulajdonos számára közös.

---

⁵ Romlott szöveg. A latin leírás a vele párhuzamosan futó német fordítás, amely más kéziratból készült, sem javítható.

XVIII. fejezet
Javak szerzéséről vetéssel

Javakra teszünk szert vetéssel is. A növények ugyanis, amelyek a földdel nőnek össze, azaz [onnan] táplálkoznak, ezzel a számítással kerülnek a talajba. Azt lehet vélni, hogy a gabonák is, amelyeket elvetettek, azaz magvaikat földbe szórták, ugyanezen indítékkal kerültek a talajba. Azt is, aki ha épületre vágyik, más földjére építkezik, így lehet megvédeni a rosszhiszeműség cáfolatával azon példa szerint, amelyeket fentebb mondtunk. Így ugyanannak a kifogásemelésnek a segítségével védett lehet az is, aki más földjébe vetette a saját magjait.

XIX. fejezet
Az írott munkáról
Az írott munka által

Szerezhetünk magunknak vagyont írott munka által is úgy, hogy ha valaki az én pergamenemre arany betűkkel írt egy könyvet, felvetődik a kérdés, kié legyen a könyv, az íróé, vagy az enyém. Ehhez azt fűzöm hozzá, hogy maga a könyv az enyém, mert az írás idomul a pergamenhez, mint azok a javak, amelyek a birtokon beépítésre kerülnek, és azok, amelyeket vetnek. Mégis az író kérheti azon költségek megtérítését, amelyeket jóhiszeműen ráfordított. És ha azok nem lennének neki kifizetve, gonosz csalás vádjával eltiltható lennének a könyvtől.

XX. fejezet
Festés által

Gyarápíthatjuk vagyonunkat festés által is úgy, hogy ha valaki másnak a táblájára valamit felfest, fölmerül a kérdés, hogy kié lesz a festett tábla. Némelyek úgy vélik, hogy a tábla alá van vetve a festménynek, mások ellenkezően látják. Nekem úgy tűnik, hogy a tábla legyen a festőé azért, mert éppen a tábla az olcsó dolog, s kevés értéke van, ellenben a festmény értékes és mesteri mű. Tréfás volna ugyanis, hogy az értékes és mesteri alkotásnak kellene idomulnia az igen olcsó táblához. És ha az, aki festette, kéri azt a táblát a tulajdonosától, és nem fizeti ki a tábla értékét, a festő bűnös csalás miatti törvényes ellenvetéssel távol tartható a festménytől, és viszont. És ez jogos, ha a festő a táblát jóhiszeműen birtokolja, ha pedig nem, akkor lopás vádjával lehet ellene fellépni.

XXI. fejezet
A vételről és az adományozásról

Gyarápódhat a vagyonunk vétellel, vagy adományozással úgy is, ha valaki nem a tulajdonostól, hanem attól, akit tulajdonosnak vélt, jó szán-

dékkal birtokot vásárol, vagy másnak szánt adományból valamennyit jogos okokból elvesz, természetes felfogás alapján az látszik jónak, hogy azok a bevételek, amelyeket ezekből felvesz, azé legyenek, aki megvásárolta művelés és gondozás céljából. Sőt ha később a valódi tulajdonos megjelenik, és törvényesen követeli azt a földet, megtarthatja azt. Mindazonáltal az abból felvett jövedelem miatt pert nem indíthat. Ha pedig valaki a tulajdonviszonyokat ismerve birtokolja másnak a földjét, ugyanaz a jog nem engedélyezett. Így legyen arra kényszerítve, hogy visszaszolgáltassa a földdel együtt annak a haszonvételeit is, még akkor is, ha azok már elköltésre kerültek.

XXII. fejezet
A haszonélvezetről
A föld haszonélvezete által

Gyarapodhat a vagyonunk a föld haszonélvezete által is úgy, hogy például az, akit megillet a föld haszonélvezete, nem válhat a haszon tulajdonosává, ha csak nem úgy, hogy azt maga gyűjti be. És ha a haszonélvező meghal, jöllehet a beérett „gyümölcsök” még nem kerültek összegyűjtésre, ez a haszon nem illeti meg az örököseit, hanem a birtok tulajdonosát gyarapítja. Majdnem ugyanezt mondjuk a bérlőkkel kapcsolatosan is.

XXIII. fejezet
A háziállatok haszonélvezetéről
A háziállatok haszonélvezete által

A háziállatok haszonélvezete által is gyarapodhat vagyonunk. Jegyezd meg a következőket: a háziállatoknak ivadékaik vannak: bárányok, kecskegidák, borjak, malacok és csikók, hasonlóan a tej, a gyapjú, a gyapjas bőr, vagy a szőr, amelyek a természetjog alapján mind a haszonélvezőé. Mindazonáltal a szolganő gyerekei nem tartoznak a haszonélvezethez, hanem a birtok egészét, tehát a birtok tulajdonosát illetik. Mert képtelenségnek tűnik ugyanis, hogy az ember haszonnak minősüljön, mivel az Isten a javak minden hasznát azért teremtette, hogy az embereknek kedvezzen. És tudnivaló, hogy ha valaki rendelkezik a háziállatok hasznával, a haszonélvezőnek az elhullott állatok helyett az ivadékokból egy másikat kell átengednie. És a tönkrement szőlők vagy fák helyett a haszonélvezőnek más szőlőtőkét, vagy fákat kell telepítenie, továbbá helyesen kell művelnie a területet, és mintegy a jó családapa módjára kell azt használnia, máskülönben veszítse el azt.

XXIV. fejezet
A javak gyarapodása adományozás által

Gyarapodhat a vagyonunk adományozás által is, például úgy, hogy valamely tulajdonos barátjának vagy szolgájának ad valamely vagyontárgyat, az a természetjog alapján azé, akinek adta. Ugyanis semmi sem egyezik meg annyira a természetes jogegyenlőséggel, hogy a saját vagyontát másra átruházni akaró tulajdonos akarata törvényesnek számítson. Sőt bármiféle nemű legyen is az a vagyontárgy, adományozható és a tulajdonostól átengedve is elidegeníthető.

XXV. fejezet
Hitbér által

Gyarapodhat a vagyonunk hitbér és adományozás által, mint például úgy, hogy valakinek hitbér vagy adományozás alapján, vagy hitbér és adományozás bármiféle más törvényes okából javakat adnak át, azok kétség nélkül átszállnak arra, akinek ilyen módon adományozták, attól, aki által adományozásra kerültek.

XXVI. fejezet
Eladás által
Az eladás alapján

Gyarapíthatjuk vagyonunkat a természetjog alapján eladással úgy is, hogy ha valaki saját vagyontárgyát egy másik félnek készpénzért eladja, a vevő annak a vagyontárgynak nem lesz a tulajdonosa, csak akkor, amikor annak az értékét teljesen kifizeti, vagy más módon ki nem elégíti az eladót, tudniillik megegyezés alapján fizetett óvadékkal, vagy zálogtárgy átadásával. Ám ha az, aki eladta, és már át is adta a vagyontárgyat, elfogadva a vevő biztosítékait, azt állítom, hogy a vagyontárgy tüstént a vevőé. És ha idegen hitelező azokat a vagyontárgyakat le akarja foglalni a jelenlétemben, azok az övéi lesznek.

Ugyanezen megfontolásból, ha valaki üzleti ügyek intézésére szabad kezet kapott az urától, és ha ő is átad vagy elad egy vagyontárgyat, intézze úgy, hogy az a vagyontárgy tüstént legyen a vevő teljes jogú tulajdonosa.

És tudnivaló, hogy a vagyontárgy feletti tulajdonjog csak akaratnyilvánítással, nem pedig a tényleges átadással változik meg, mint amikor én neked valamit kölcsön adok, vagy bérbe adok, vagy letétbe helyezek nálad bizonyos dolgot, és azután eladom vagy elajándékozom neked ugyanazt a dolgot, akkor annak a tulajdonjoga téged gyarapít úgy, mintha azt neked már átadtam volna. Ugyanaz a szabály fordul elő, ha neked pincében tárolt bort adok el vagy magtárban lévő termést, és azokhoz adok neked kulcsokat, akkor te tüstént ezeknek a tulajdonosaként cseleked-

hetsz, a te teljes akaratodra, és a haszon azok felhasználása általi megszerzése érdekében.

Tudnivaló, hogy miután a vagyontárgyakat át is adták, akkor a továbbiakban azok minden kockázata a vevőé.

És ezek az anyagi javak szerzéséről a természetjog alapján elmondottak legyenek elegendőek.